

Talvisevõitu talvekuu

Novembrikuu tõi ja viis lume

Novembril on kutsutud nii talve- kui ka mardikuuks. Kuigi ametlik ehk astronoomiline talv algab alles aasta lõpus, saabub külm ja lumi meile sageli paar kuud varem.

Nii nagu praegu, tuli ka ammustel aegadel lumi ning libedus ootamatult, seepärast kutsutigi mardi- ja kadrilau-päeval ringi liipavaid isetegevuslasi (naelpasteldest ei saadud ju unistadagi!) vastava päeva santideks.

Huvitaval kombel tulevad siin esile ka eestlaste soolised erinevused: martidel valutavad novembris harilikult varbad, kadrilau külmavad küüned. Et sooja saada, tuligi marti-kadrit joosta. Ole sa sant või mitte.

Sademeid normi jagu

Et november on muutliku ilmaga, seda näitab ka rahva tähelepanek: kui 10. kuupäeval on külm, siis 25. sulatab ja vastupidi. Tänavu läks täpselt sedapidi: mardipäeval oli paar miinuskraadi, kadrilau päeval sadas vihma.

Kuu algus oli vahelduv: kord tuli lörtsi, kord vihma, alles 8. novembril näitas loodud tõelist talve nägu: lund puistas 12 tunni jooksul nagu kotist.

Põhja-Eesti sai paarikümne sentimeetri jagu, lõunamaa vähem, Hiiumaad olla katnud kohati 60–80 cm paksune lumevaip. Ristnas, kus mõõdetakse ilma, oli lund 8 cm.

Esimene kümnepäevak paistis silma ka külmapoolest: Tartumaal oli keskmine õhutemperatuur $-0,7^{\circ}$ (norm $2,3^{\circ}$), viimati oli jahedam 1995. a. Ilusat talveilma jagus paariks nädalaks.

Kauaoodatud sademeid tuli korralikult teisel dekaadil, vähemalt Tartu sai terve kuuportsu kätte (58 mm), peamiselt vedelal kujul. Et maa polnud läbi külmunud, jõudsid need loodetavasti ka põhjavee taset turgutama.

17. novembril sadas tugevat vihma, kohati üle 15 mm, sooja mõõdeti lõunapiiril ligi 10 kraadi! Päevaga oli üle poole Eestist jälle must.

Novembrikuu viimasel päeval mõõdeti vaid Narva-Jõesuu ning Jõhvi ilmajaamades 1–2 cm lund. Samades jaamades mõõdeti paaril varahommikul ka kuu külmamiinimumid -16° .

Põldudel näevad taliviljaorased näguri päevi selliste ilmadega, kus lumi ja vesi ning külm ja soe muudkui vahelduvad.

Kogu Eesti keskmiseks õhutemperatuuriks arvutati meteoroloogia ja hüdroloogia instituudis $-1,0^{\circ}$, mis on ligi kaks kraadi tavalisest madalam. Sademeid lume või vihma näol saadi keskmiselt 77 mm (norm 61 mm). Kõige enam sadas Tallinnas (96 mm), kuivem oli saartel (Ristnas 53 mm).

Aega 2.–25. novembrini kutsus vanarahvas hingede ajaks. Siis oli sageli udune, et hingedel oleks parem ringi luusida. Kui aga puhusid tugevad tuuled, peeti seda märgiks, et poldud rahul elavate tegevusega.

Hinged möllasid väljamaal

3. kuupäeval said paksus udus ühel California kiirteel kokku 194 autot. Vigastatuid loeti tosinatega. "Kuni silmapiirini oli maa kaetud lõmmis sõidukitega," kirjeldas pilti liikluspolitseinik.

Õige tornaadone oli ilm 11. ja 12. novembril USA 12 osariigis. Anti 250 hoiatust, kee-riseid endid nähti 80 ümber. Hukkunuid loeti kokku 36, vigastatuid üle 200.

Neli päeva hiljem hakkas puhuma soe föön Alpides. Austria Tiroolis mõõdeti novembri uueks soojarekordiks

25,6°. Tugev tuul tõstis kohalt ära ülesajakatuse ning rööbas-telt rongi, hukkus üks reisija.

Kadrilau päeval oli Nebraska ja Wyomingi osariikide teedel niivõrd libe, et need isegi suleti ajutiselt pärast seda, kui 110 autot olid teinud teel nii sisse- kui väljasõite.

Ilmast muiste

Saja aasta eest oli talvekuu Tartus talvise moega: $-2,5^{\circ}$, õhutemperatuurimõõdeti $+8,2$ ja -17° vahel. Sademeid nappis, vaid 30 mm. Emajõgi saikaane peale 20. ja maa püsiva lumikatke 27. kuupäeval.

Postimehe kirjasaatjad andsid teada:

Tartu: Külmal on õige kangeks läinud, nii et päikese tõusu ajal soojamõõtja 7 kraadi külmal näitas. Ilm on selge ja tuul kaunis vaikne – põllumeestele otse kui loodud rehepeksu ilmaks. Emajõe kalda ääred on jääga kaetud, keskel ujub jääkirm. (4. nov)

Viljandi: Talvekuningas on nüüd platsis. Jõgedel ja järvedel on kindel kaan pääl ja maapinda katab valge vaip. Juba kolmandat päeva kestab mõnus saanitee. (15. nov.)